

A felsőfokú végzettségűek és a más képesítésűek jövedelmének eltérései

A humántőke befektetései eltérő mértékben, ütemben térülnek meg attól függően, hogy a munkavállaló a képesítését, illetve a felsőfokú végzettségét milyen tanintézetben vagy munkájához kapcsolódóan szerezte.

Tárgyszavak: humántőke; képesítés; képzettség; felsőfokú oktatás; jövedelem; foglalkoztatás; munkaidő.

A képzettségi szintek jellemzői

A humántőke gyarapítására – a középfokú és felsőoktatás mellett – a munkahelyi szakmai képzés és továbbképzés is lehetőséget ad. Egyesek szakmunkásként, mások középfokú szakemberként szerzik meg a foglalkozásukhoz szükséges képesítést, gyakorlati felkészültséget. Vanak mesterkurzusok is olyan foglalkozásokban, amelyek a korábban megszerzett alapvető ismeretek rendszeres kiegészítését, aktualizálását igénylik. A német oktatási rendszerben az egyetemi és főiskolai képzés végén szerezhető (közösén „akadémiai” néven említett) felsőfokú végzettség. A felsőfokú végzettségűek a szakterületükön kellő tudományos ismerettel és bevált tudományos módszerekkel képesek megoldani feladataikat. A főiskolák inkább a gyakorlati szakemberek felkészítésére törekednek, az egyetemek a tudományos kutatás, technológiai kísérletek feladataira készítik fel hallgatóikat.

Az oktatók is ennek megfelelő érdeklődésűek: az egyetemi tanárok inkább a kutatásokban jeleskednek, a főiskolai oktatók pedig a tudományos módszerek alkalmazásában erősek. A tanári kar az egyetemeken inkább az elméleti kérdésekre fordít figyelmet, a főiskolai oktatók közelebb vannak az egyes foglalkozások gyakorlati követelményeihez. A főiskolai tanmenetben 1–2 félévnyi szakmai gyakorlat is van, és a teljes képzési idő rövidebb, mint az egyetemeken.

Az itt összefoglalt sajátosságok is közrejátszanak abban, hogy a végzettség megszabja az elérhető jövedelmet, és a kétféle felsőfokú

képzés szerint is különbségek mutatkoznak. Az egymástól eltérő végzettségű csoportok jövedelmi szintjeinek összehasonlítására rendelkezésre áll a német Szövetségi Statisztikai Hivatal 2001. évi mikrocenzusának mintája. A minta név nélkül feldolgozott adatállományában összesen 503 961 személy adata szerepel, ebből 255 758 fő inaktív, 179 531 fő teljes és 46 573 fő részmunkaidőben foglalkoztatott, 22 099 fő munkanélküli.

1. táblázat

A heti munkaidő és a nettó munkajövedelem alakulása a képzettség szerint, 2001

Képzettség	Létszám	Heti munkaidő	Nettó jövedelem		Családi jövedelem
	fő		óra	euró/h	
<i>Teljes munkaidőben foglalkoztatott</i>					
Doktori	2 517	48,9	19,65	3 844	5 155
Egyetem	15 469	43,7	14,97	2 617	3 808
Főiskola	9 917	42,4	14,43	2 447	3 450
Mester	19 467	43,0	11,31	1 946	2 935
Szakmunkás	92 602	40,8	9,22	1 505	2 545
Betanített	25 418	40,2	6,08	978	2 402
<i>Részmunkaidőben foglalkoztatott</i>					
Doktori	305	18,8	23,19	1 744	4 070
Egyetem	3 147	19,3	15,93	1 230	3 203
Főiskola	1 401	19,7	13,44	1 059	2 708
Mester	3 088	19,7	11,32	892	2 442
Szakmunkás	24 966	18,2	9,42	686	2 229
Betanített	10 003	14,6	8,99	525	1 934
<i>Munkanélküli</i>					
Doktori	78			847	2 082
Egyetem	769			699	1 842
Főiskola	553			785	1 855
Mester	1 336			725	1 685
Szakmunkás	11 984			609	1 532
Betanített	5 128			469	1 416

A képzettségtől függő jövedelemkülönbségek

A felsőfokú végzettség 3 alapformája: az egyetemi doktori, az egyetemi és a főiskolai záróvizsga, beleértve a dolgozat megvédését is. A legmagasabb fokozathoz 7–10 év felsőfokú képzés és egy alapidiploma megszerzése tartozik. A német terminológia szerint az „mester”, aki valamilyen ipari foglalkozású és legalább technikus vagy más szakközépfiskolai végzettséget szerzett. Az 1. táblázatban, ezeken túlmenően, a szakmunkás és a betanított munkás kategória adatai is szerepelnek.

A nettó munkajövedelmek csoporton belüli differenciáltsága

A 2. táblázat az egyes csoportokon belül 5 jövedelmi kategóriára határozza meg a havi munkajövedelem mediánját, amelyek közéértéke utal a sokaság legnagyobb jövedelmű rétegére a „90%”, a legkisebbekre a „10%” jelöléssel (a percentilisekkel). A képzettség szerinti rétegek átlagjövedelme az alsó és felső kereseti részen kiugró értékeket tartalmaz, erre tekintettel a sokaságból 5% adatát figyelmen kívül hagyva is elvégezték a számításokat.

2. táblázat

A nettó munkajövedelem nagyságcsoportjai a teljes munkaidőben foglalkoztatottak képzettsége szerint, 2001 (euró/hó)

Végzettség	Percentilisek (%)					Átlagosan (5% elhagyva)
	10	25	50	75	90	
Doktori	1662	2173	2940	4601	6902	3382
Egyetem	1022	1662	2173	2940	4154	2374
Főiskola	1202	1661	2173	2940	3707	2256
Mester	1023	1202	1662	2173	2940	1807
Szakmunkás	818	1022	1406	1662	2173	1424
Betanított	230	409	818	1406	1662	898

A doktori fokozattal rendelkezőknek csupán 25%-ára jellemző, hogy a havi nettó munkajövedelme kisebb 2173 eurónál, ennek a végzettség

szerinti csoportnak a fele több mint 2940 eurót keres, és a kiugró értéket elhagyva a csoport havi nettó jövedelme átlagosan 3382 euró. A szakmunkások 90%-ára jellemző a havi 2173 eurónál kisebb nettó munkajövedelem.

A regressziós elemzés magyarázó tényezői

A jövedelmek közötti eltérés egyik oka a képzettség szintje, azonban más fontos tényezők is befolyásolják a kereseteket. A feltételezett összefüggéseket a regressziós elemzés változóival lehet számszerűsíteni, a következő jelölésekkel:

- a személy állampolgársága (nem EU ország: „nem EU”),
- a foglalkoztatott nem férfi („nő”),
- nem a vállalkozási szektorban foglalkoztatott („közszolgálat”),
- nem nyugatnémet tartományban él („keletnémet”),
- lakhelye nem város (ez nem szignifikáns),
- a munkaadójának létszám-kategóriája (nem szignifikáns),
- a heti munkaidő nagysága,
- a foglalkoztatott kora,
- a háztartásban eltartott gyerekek száma.

Az előbbi 6 végzettségi kategóriát ezekkel a magyarázó tényezőkkel kiegészítve határozták meg a jövedelem eltéréseit értelmező adatsort a teljes munkaidőben foglalkoztatottakra, a 3. táblázat szerint.

A szakmunkások átlagos nettó munkajövedelméhez viszonyítva az egyetemi végzettség önmagában havonta 958 eurót, a főiskolai végzettség csak havi 773 euró többletet eredményez, a doktori fokozathoz közel 1900 eurónyi előny tartozik. Ezek a szakmunkások jövedelméhez képest 57, 46, illetve 113%-nyi többletjövedelmet adnak a felsőfokú végzettségűeknek.

A táblázat a teljes sokaság jövedelemiben havi 28 eurós többletet rendelt a hetente egy többletórányi munkához, vagyis óránként 7 eurós az előny. A bértarifa függ a szolgálati időtől, vagyis az életkortól, az életévek számát eggyel növelve, átlagosan havi 22 euróval nő a kereset. Eszerint az 50 éves foglalkoztatott átlagosan havi 440 euróval kereshet többet, mint a 30 éves. A 18 évesnél fiatalabb gyerekek is jövedelem-többletet adnak (havi 139 eurót), pl. családi pótlékként.

Vannak csökkentő tényezők is, ezeknek negatív az előjele, pl. a nem EU országok állampolgárai és a nők nettó munkajövedelme kisebb a viszonyítási alapnál (az eltérés havi 210, illetve 391 euró). Ennél is nagyobb a hátrány a keletnémet tartományokban (havi 568 euró).

3. táblázat

A teljes munkaidőben foglalkoztatottak nettó munkajövedelem eltérései, regressziós elemzéssel számított magyarázó tényezők, 2001

Végzettség	Teljes minta	Felsőfokú	Nem felsőfokú	Teljes minta	Felsőfokú	Nem felsőfokú
	átlagos jövedelmének eltérései*, euró/hó			jövedelemkülönbsége a középérték %-ában		
Doktori	1885	725		112,8	27,2	
Egyetem	958			57,3		
Főiskola	773	-218		46,3	-8,2	
Mester	316		329	18,9		22,2
Betanított	-361		-385	-21,6		-25,9
<i>Nem EU</i>	-210	-682	-138	-12,5	-25,6	-9,3
<i>nő</i>	-391	-608	-346	-23,4	-22,8	-23,3
<i>közszolgálat</i>	-21	-241	42	-1,3	-9,0	2,8
<i>keletnémet</i>	-568	-899	-515	-34,0	-33,7	-34,7
<i>munkaidő</i>	28	42	22	1,6	1,6	1,5
<i>kor</i>	22	43	20	1,3	1,6	1,3
<i>gyerekek</i>	139	255	115	8,3	9,6	7,7

* Megjegyzés: a „*teljes minta*” és „*nem felsőfokú*” oszlopban: az alapként választott szakmunkás csoport átlagos jövedelméhez hozzáadott, illetve abból levont eltérések. A „*felsőfokú*” oszlopban az alapként választott egyetemi végzettségűek jövedelméhez mért eltérések, tényezők szerint.

A teljes sokaságra meghatározott kétirányú eltérések jellemzőek mind a felsőfokú mind a nem felsőfokú végzettségűek említett csoportjaira. A felsőfokú végzettségű nők pl. az egyetemet végzettek átlagához viszonyítva havi 608 euróval kisebb nettó jövedelműek (a másik csoportban az eltérés: -346 euró/hó).

A felsőfokú végzettségűek foglalkozási körülményei

A foglalkozások egységes osztályozási rendszere alapján megállapítható, hogy a felsőfokú végzettségűek egyes csoportjait milyen munkakörben foglalkoztatják (4. táblázat).

4. táblázat

A teljes minta és a felsőfokú végzettségűek megoszlása
foglalkozások szerint, 2001

Foglalkozási csoportok	Teljes minta	Doktori	Egyetemi	Főiskolai
	fő	végzettségűek száma, fő		
Mérnök	6142	154	1739	2853
Vegyész, fizikus, matematikus	624	180	239	102
Helyi vezető	4182	106	772	510
Vezető (2. szinten)	2290	50	426	310
Könyvvizsgáló	506	8	158	94
Üzleti tanácsadó	694	41	251	115
Informatikus	3851	53	854	565
Bíró	196	16	148	9
Ügyvéd	876	79	664	39
Orvos	2902	1142	1411	66
Szociális munkás	1467	10	286	614
Oktató, felsőfokú tanintézetben	664	243	270	41
Egyéb pedagógus	6355	96	4354	624
Bölcész, természettudós	2311	249	1194	358

5. táblázat

A felsőfokú végzettségűek és végzettségi formájuk számaránya
fontosabb foglalkozások szerint, 2001

Foglalkozási csoportok	Felsőfokú végzettségűek számaránya, %			
	az adott foglalkozási csoportban	doktori	egyetemi	főiskolai
		végzettségű részesedése		
Mérnök	77,3	3,2	36,6	60,1
Vegyész, fizikus, matematikus	83,5	34,5	45,9	19,6
Helyi vezető	33,2	7,6	55,6	36,7
Vezető (2. szinten)	34,3	6,4	54,2	39,4
Könyvvizsgáló	51,4	3,1	60,8	36,2
Üzleti tanácsadó	58,6	10,1	61,7	28,3
Informatikus	38,2	3,6	58,0	38,4
Bíró	88,3	9,2	85,5	5,2
Ügyvéd	89,3	10,1	84,9	5,0
Orvos	90,2	43,6	53,9	2,5
Szociális munkás	62,0	1,1	31,4	67,5
Oktató, felsőfokú tanintézetben	83,4	43,9	48,7	7,4
Egyéb pedagógus	79,8	1,9	85,8	12,3
Bölcész, természettudós	77,9	13,8	66,3	19,9

A statisztikai felvételek teljes sokaságából itt azok a foglalkozási csoportok szerepelnek, amelyekhez a legtöbb esetben felsőfokú végzettség szükséges. Az 5. táblázat részletezi az adott csoportokon belül a felsőfokú végzettségűek számarányát. A 6. táblázat hasonlítja össze ezekre a foglalkozási csoportokra a heti munkaidő, és a munkajövedelmek 2001. évi átlagos értékeit.

Az alkalmazásban állók heti munkaidejét jóval meghaladja az önfoglalkoztatóké, egyes foglalkozásokban 52–57 órát is teljesítenek. A keresetek rangsorát a könyvvizsgálók, orvosok, bírók, ügyvédek vezetik.

6. táblázat

A heti munkaidő és a nettó munkajövedelem alakulása a foglalkozási csoport szerint, 2001

Képzettség	Létszám	Heti munka- idő	Nettó jövedelem		Családi jövedelem
	fő	óra	euró/h	euró/hó	
Mérnök	5890	42,8	15,54	2661	3586
Vegyész, fizikus, matematikus	579	41,9	17,47	2928	3857
Helyi vezető	3945	49,6	17,01	3374	4544
Vezető (2. szinten)	2210	43,7	15,61	2729	3715
Könyvvizsgáló	454	47,8	21,82	4172	5635
Üzleti tanácsadó	608	49,4	16,56	3272	4439
Informatikus	3514	41,2	14,14	2331	3257
Bíró	188	42,8	19,38	3318	4587
Ügyvéd	775	47,4	17,38	3296	4529
Orvos	2510	50,2	18,01	3616	5053
Szociális munkás	1066	39,3	10,22	1606	2675
Oktató, felsőfokú tanintézetben	517	45,5	17,03	3099	4227
Egyéb pedagógus	4453	40,8	13,98	2282	3642
Bölcész, termé- szettudós	1880	43,5	13,20	2296	3373

Összeállította: Gittlár Ferencné

Wienert H.: Einkommensdifferenzen zwischen Nicht-Akademikern und Akademikern. = Wirtschaftsdienst, 86 k. 2. sz. 2006. p. 105–111.

Opitz, C.: Zum aktuellen Stellenwert des Dokortitels unter den Vorständen deutscher Grossunternehmen: Eine Signaling-Perspektive. = Die Unternehmung, 59. k. 3. sz. 2005. p. 281–294.

BME OMIKK

MUNKAVÉDELEM-ERGONÓMIA

munkavédelem munkabiztonság foglalkozás-
egészségügy munkabalesetek megbetegedések ergonómia

BIZTOS, AMI BIZTOS...

mgksz@info.omikk.bme.hu

06-1/45-75-322